

YANI BAŞIMDA “KIRIM” VAR:¹ KIRIM ÖZELİNDE TÜRKİYE VE TÜRK DÜNYASINA İLİŞKİN NOTLAR

PROF. DR. RECAİ COŞKUN*

*“Ant etkenmen milletimin yarasını sarmağa
Nasil olsun iki kardaş birbirini körmesin?”*

(Şehit Numan Çelebi Cihan)

Giriş

16. yy. başlarında Altın Ordu fiilen son bulunca (1502) Hanlıklar Dönemi başlamış ve bununla birlikte Rusların Güneye yönelik tehditleri artmıştır. Osmanlı'nın Duraklama Dönemiyle birlikte de Rus işgalleri başlamış ve işgaller giderek artmıştır. Önce Orta Avrupa ve Balkanlar sonra Kırım ve Kafkaslar, ardından Türkistan Rus işgaline maruz kalmıştır. Türkistan'ın kaderinin Orta Avrupa'dan, Edirne'nin kaderinin Kazan'dan bağımsız olmadığı görülmüştür.

Günümüz jeo-politiğinde ülkelerin güvenlik kuşaklarının nereden başlayacağına dair kurgulamalar ulusal bölgesel ve küresel ölçeklerde ele alınmaktadır. Türkiye'nin tamamen içe dönük dış politikasının 1980'lere kadar sürmesi bugün bölgesel bir aktör olamamasının temel nedenlerinden biridir. Ama tarih Türkistan, Kafkaslar, Bulgaristan, Bosna, Magrib, Irak, Suriye gibi ülkelerde meydana gelen gelişmelere Türkiye'nin bigâne kalmasının imkânsızlığını bir kere daha göstermiştir. Kısaca, Türkiye'nin sınırları Türkiye'den başlamaz.

Bu noktada önemli bir tespit de Türk Milliyetçilerinin Türk Medeniyet Coğrafyasına bakışlarının günümüz jeo-politik gerçekleri de dikkate alınarak yeniden yorumlanması ve bir “üst siyasete” dönüştürülmesi gereğidir. Türk Dünyası gerçeği ve Türk Medeniyeti Kuşağı bütün milliyetçi camianın romantik bir algılama biçiminden rasyonel bir hakikate doğru taşınmalıdır. Akli bir yaklaşım “ülkülerin

* Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi.

Bu noktada önemli bir tespit de Türk Milliyetçilerinin Türk Medeniyet Coğrafyasına bakışlarının günümüz jeo-politik gerçekleri de dikkate alınarak yeniden yorumlanması ve bir “üst siyasete” dönüştürülmesi gereğidir.

ihmal edilmesi” anlamına gelemes, bilakis onları ihmal etmeden günümüz gerçekliği içerisinde bir örgüye dönüştürmek anlamına gelir.

Türk Dünyasında Fark Edilmek ve Milliyetçi Camia

İş adamları, sivil toplum kuruluşları, medya, edebiyat, sanat ve üniversiteler ile bu coğrafyayı “**fark etmek, hem de bu coğrafyada fark edilmek**” gereği vardır. Tıpkı Türkiye’nin her yerinde fark edilmesi gerekliliği gibi Türk Dünyasının her yerinde milliyetçilerin sivil toplum kuruluşları, iş adamları ve gönüllüleri ile buralarda “dervişan” bir ülkücülük ve meşrep ile varlıklarını göstermeleri gerekir. Oysa bu bölgelerde herkesler vardır da Milliyetçiler yok gibidir.

Bu mantıkla bakıldığında 1980 darbesinin ülkücüleri soykırıma uğratmasını 1989 Doğu Bloku’nun çöküşü veya ABD’nin Birinci Irak İşgali ile başlattığı İslam Coğrafyasına hükmetme girişim-

lerinden bağımsız olarak ele almamak gerekir.

Gerçekten de 1980’e kadar Türkiye’nin uluslararası ölçekte heveslerinin kurgulayıcısı olan; bu dili geliştiren; edebiyat ve siyaset diline katan Milliyetçi-Ülkücü hareket bu dönemden sonra hem askeri darbenin etkisi ile hem de dikkatlerini tamamen içerideki bölücü teröre yoğunlaştırması sebebiyle giderek Türkistan-Turan dilini kaybetmiştir. Bu nedenle de tarihin sunduğu fırsatlara rağmen bu bölgede sistematik ve örgütlü bir varlık inşa edememiştir.

İşin bir diğer boyutu da 1990’lı yılların başında tarihin altın tepside sunduğu fırsatları Türkiye’nin tam anlamıyla algılayamamasıdır. Bu yılların MHP’den ayrılanların yeni parti kurmaları ve ülkücülerin birbirlerine yönelik suçlama-savunmaları ile heder edilmesi geriye dönük bir okuma ile çok da kendiliğinden olmuş gibi durmuyor. Büyük resim, milliyetçilerin siyaset belirlemede etkinliklerinin adım adım kırılmasına yönelik ulusal-uluslararası kurguların varlığına işaret ediyor. Ülkücülerin olamadığı Türk Dünyasında kimlerin var olduğuna bakmak bu kurgulamanın mahiyeti hakkında yeterince fikir veriyor zaten. Bu tespit son nokta değildir elbette. Milliyetçiler-Ülkücüler bu kurgulamayı kendi lehlerine çevirecek tasavvur ve tahayyüllerine yoğun-laşmak, kendi hikâyelerini yazmak zorundadırlar.

1990'lar: Iskalanın Fırsatlar ve Tarihin Geri Döndürülemez Seyri

Ayrıca Türkiye'nin 1990'ları istikrasızlaştırılmış bir siyaset ve ekonomi ile kaybetmesi Türkistan coğrafyasında önümüze çıkan fırsatları tam anlamıyla ıskalmasına neden olmuştur. O dönemde sadece Azerbaycan ile kurulabilecek güçlü bağlantılar bile bugün Türkiye'yi çok daha farklı noktalara taşıyabilirdi. Elbette her şey bitmiş değildir.

Bu konu ile ilgili söylenebilecek bir diğer husus da şudur: Türkiye'de sol ve liberal akımların eklenemedikleri uluslararası yapılar vardır: Sosyalist Enternasyonal, Hristiyan-Demokratlar gibi. Millî Görüş geleneğinin yıllarca S. Arabistan başta olmak üzere Kuveyt, Katar gibi Arap ülkeleri ile organik bağlar kurduğu bilinmektedir. Buralarla ilgili önemli maddi ilişkilerin var olduğu da basına yansımıştır. Şimdilerde AKP yine aynı damarlarla ve AB-ABD ile benzeri organik ilişkileri inşa etmiştir.

Milliyetçiler ise bugüne kadar örgütlenme anlamında Batı Avrupa Türklüğü merkezli bir yaklaşım ile sınırlı kalmıştır. Hükûmet bugün sıcak para ihtiyacını Arap sermayesi ile karşılayarak ekonomik modelini sürdürmeyi başarmaktadır. Milliyetçi bir iktidar zamanında alternatif fon akışlarının gerçekleştirilebilmesi için Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan gibi ülkelerle etkili ilişkilerin kurulup geliştirileceği girişimlerin başlatılması gerekmektedir. Bu ülkelerde hem iktidarlar ile hem de Türklük ortak paydasında buluşulabilecek sivil kuruluşlar ile daha güçlü ve kalıcı ilişkiler kurmak gerekmektedir.

Milliyetçi bir iktidar zamanında alternatif fon akışlarının gerçekleştirilebilmesi için Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan gibi ülkelerle etkili ilişkilerin kurulup geliştirileceği girişimlerin başlatılması gerekmektedir. Bu ülkelerde hem iktidarlar ile hem de Türklük ortak paydasında buluşulabilecek sivil kuruluşlar ile daha güçlü ve kalıcı ilişkiler kurmak gerekmektedir.

Kırma Özel Değerlendirmeler

Mustafa Cemil Kırmoğlu Türk Dünyasının yaşayan destanlarından bir tanesi; Kırım Türklerinin "Yolbaşçısı"; soğuk savaştan günümüze uzanan milliyetçi mücadelenin son temsilcisidir. Kendisiyle yaptığımız uzun sohbette

Bütün Türk Medeniyet coğrafyasında olduğu gibi Kırım'da da değişik Arap - Vahabi cemiyetleri yoğun bir çalışma içerisindedirler. Camileri, imamları ve öğretileri ile özellikle Türklük bilincine darbe vurmaya amaçlanmaktadır.

1989'dan itibaren Kırım Türklerinin Anayurt'a geri dönüşlerinin geçtiği aşamaları ve "demokratik yollardan hak arama mücadelelerini" ayrıntılarıyla anlattı. Türkiye'nin bu süreçte yaptığı katkıları dile getirdi. 1970'lerde ve sonrasında Kırım davasına Türk milliyetçilerinin verdiği destekten söz etti. Son olarak da bütün milliyetçi kuruluşları Kırım'da görmekten çok memnun olacaklarını söyledi.

Kırım'da Türklerin en önemli kurumu olan Kırım Tatar Milli Meclisi'nden sonra yönetimi Kırım Türklerine ait olan Akmesic'teki Devlet Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi gelmektedir. Burada Kırım Tatar ve Türk Dili ve Filolojisi Fakültesinde Türk dili yeni nesillere öğretilmektedir. Bu üniversite ile daha yakın ilişkiler kurmak gereği vardır.

Bütün Türk Medeniyet coğrafyasında olduğu gibi Kırım'da da değişik Arap-Vahabi cemiyetleri yoğun bir çalışma içerisindedirler.

Camileri, imamları ve öğretileri ile özellikle Türklük bilincine darbe vurmaya amaçlanmaktadır. Öyle ki bu girişimler karşısında Kırmımlı rahmetli Şakir Selim "Musulmanlıkta millet yoktur,degen bir Arap missionerine" ithafen "Tiyme Mezebime!" diye bir şiir yazar ve sorar "Hakareten akar iken milletinin gözyaşları/Kayda edi bu zamanda onun Arap dindaşları?" diye sorar. Bu tür milli reflekslere Türk milliyetçilerinin de katkı vermesi gerekir. Ancak Türkiye'den cemaatler, değişik vakıflar Kırım'da faaliyetlerini sürdürmektedirler. Faaliyetlerde fazla sorun yaşanmıyor. Milliyetçiler ise Kırım'da yeterince fark edilir durumda değiller. Faaliyetler daha çok buralarda kurban kesmek ile sınırlı kalmaktadır. Bu da bir şeydir elbette ama yeterli değildir.

Eğer Kırım ve Dış Türkler gerçeğine muhakkak siyasi bir gerekçe aranacaksa şunu rahatlıkla söylemek mümkündür ki Türk milletinin tabiatı hasebiyle "Türkiye dışına uzanan bir ruh iklimi var". Türkülerimiz bile ülkemize sığmıyor. O hâlde iç siyasi kurgulama da Türkiye ile sınırlı kalamaz.

Zira bugün ülkemizde yaşayan insanların çoğunun üçüncü-dördüncü kuşak kökenleri Türkiye'nin siyasi sınırları dışına uzanmaktadır. Herkesin kulağında bir göç, terk edilmiş topraklar, geride kalanlar hikâyeleri fısıldanmıştır. Kırım, Kafkaslar, Azerbaycan, Selanik, Kerkük, Bosna, Kosova, Makedonya, Arnavutluk, Yunanistan,

Bulgaristan... diğerleri... Buralara ilişkin atılacak her iş birliği adımın Türk kamuoyunda mutlaka bir karşılığı olacaktır.

Bunlara ek olarak bir gözlemi daha paylaşmak gerekir. Türk dizilerinin Arap-Balkanlar, Kafkaslar ve bütün Türk Dünyasında izleniyor olması gerçeği bizim bu coğrafya ile ne denli rahat iletişim kurabileceğimizin bir göstergesidir. Bu dizilerin etkisini Brezilya-ABD dizilerinin Türkiye ve diğer ülkelerde bıraktığı etkiyle eşdeğer düşünmemek lazım gelir. Diziler sayesinde bu ülkelerde birçok insan Türkçe öğrenmekte, hatta Hırvatistan örneğinde olduğu gibi Sultan Süleyman'ın Viyana Seferi sırasında yaptırdığı ahşap köprünün aynısının günümüzde yeniden yapılması için yerel yönetimler karar alabilmektedirler. Türkiye bugüne kadar farkında olmadığı medeniyet kuşağının merkezine esasen kendi talebi dışında da olsa oturmaya başlamıştır... Tarih 1990'ların başından bu yana yeni bir şeyler anlatmaya başlamıştır. Okumak, dinlemek gerekir.

Türkiye için ata topraklarının daha çok konuşulması ve gündeme getirilmesi elbette yeni bir dili de gerekli kılıyor. Bu dilin temelini "iş birliği" ve karşılıklı yararlar oluşturmalıdır. Bu bakımdan Gaspıralı'nın "işte birlik" umdesi hala geçerliliğini koruyor. Türk yatırımcıların, akademisyenlerin, STK'ların bu ülkelerde "bir strateji çerçevesinde ve birbiriyle kavgalı değil, örgülü bir iş birliği" mantığı içerisinde var olmaları gerekiyor. Burada ekonomik yararlar elbette başat belirleyicidir. Ancak bu iklimi salt bir "pazar" olarak gören anlayış da sakattır ve eksiktir. Kültürel etkileşim bu topraklarda kısa sürede geri dönüşümü sağlayabilir.

Bu bakımdan önümüzdeki başlıca engellerden bir tanesi "ilk gidenlerden mütevellit olumsuz etkidir". Kırım ve diğer ülkelerde "ilk gidenler" ne yazık ki Türkiye'yi temsil etme noktasında sorumlu davranmamışlardır. Diğer Türk ve komşu ülkelerde olduğu gibi kirli işlere bulaşanlar olduğu gibi yerli halkın iyi niyetini istismar edenler nedeniyle Türklüğü temsil noktasında kaygıları olanların işleri giderek zorlaşmaktadır. Bir an önce harekete geçmek gereklidir.

Kırım ve diğer ülkelerde "ilk gidenler" ne yazık ki Türkiye'yi temsil etme noktasında sorumlu davranmamışlardır. Diğer Türk ve komşu ülkelerde olduğu gibi kirli işlere bulaşanlar olduğu gibi yerli halkın iyi niyetini istismar edenler nedeniyle Türklüğü temsil noktasında kaygıları olanların işleri giderek zorlaşmaktadır.

Doğu Türklüğü için ise alternatif bir örgütlenme tercih edilebilir. Bu bir STK şeklinde düşünülebilir. Küçük işlerden başlanabilir. Oradaki talebelerle ilgilenebilecek, işadamlarına yardımcı olabilecek kuruluşlar oluşturulabilir. Kırım, Azerbaycan, Balkan ülkeleri, hatta Kırgızistan ve Kazakistan bu tür faaliyetler için oldukça uygundur.

Son Olarak

Kırım'ı Türkiye gündeminde her daim canlı tutan rahmetli Cengiz Dağcı'ya bir gönül borcumuz var. Zira ömründe Türkiye'ye hiç gelmemesine rağmen bütün eserlerini Türkiye Türkçesi ile yazmıştır. Osmanlının ve Anadolu Türklerinin bu en yakın müttefik kardeşlerine karşı Türkiye'nin bugün çok daha fazla ilgi göstermesi gerekmektedir. Tarihin değişik halleri vardır. İnişler ve çıkışlar en öngörülmedik zamanda gerçekleşebilir. Kesin olan bir şey vardır. Yokluğun ucuna gelen Kırım Türkleri bugün yine kendilerine dayatılan soykırım kefenini yırtmış ve yeniden doğuşa doğru yürüyüşe geçmiştir.

EK1: Kırım'ın Kısa Tarihçesi

MS III. - IV. yy - Hunların Kırım'a girişi

MS VIII. yy - Hazarların hakimiyeti

MS XI. yy - Kuman hakimiyeti

MS XIII. yy -Tatar-Türk hâkimiyeti.

1275: Selçukluların Sudak Kalesini ele geçirmesi

MS XV. yy ilk yarısı - Kırım Hanlığı'nın kuruluşu

1475 - Osmanlı nüfuzuna giriş

1783 - Rus işgali

1854 - 1856 Kırım Savaşı (İngiliz ve Fransız donanmalarının Osmanlı'nın yanında yer alması)

1917 - 1918 Kırım Tatar Halk Cumhuriyeti- İlk Başkan Numan Çelebi Cihan'ın Moskoflarca şehit edilmesi (1918)

1921 - Kırım Özerk Sovyet Cumhuriyetinin kuruluşu

1941 - Alman işgali

1944 - Rusların yeniden Kırım'ı ele geçirmesi ve 18 Mayıs 1944 tarihinde Kırım Türklerinin sürgünü, Kırımın Türksüzleştirilmesi.

1954 - Kırım'ın Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanması.

1967 - Kırım Tatarlarına itibarlarının iade edilmesi (ancak Kırım'a dönüşlere izin verilmedi).

1989 - Kırım Türklerinin Anayurt'a dönüşlerine izin verilmesi; Kırım'a göçlerin başlaması

1991- 20 Ocak 1991 tarihinde yapılan referandum sonucu Ukrayna'ya bağlı olarak Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin kuruluşu

1991 - 26 Haziran 1991 tarihinde Kırım Tatar Millî Meclisi'nin açılması.

1991- Yeniden kurulma...

1 28 Ağustos-2 Eylül 2012 tarihlerinde 10. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi münasebetiyle bulunduğumuz Kırım'da Kırım Tatar Millî Meclis Başkanı Mustafa Cemil Kırımoğlu, Başkan Birinci Yardımcısı Refat Çubarov, Kırım Tatar Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi Rektörü Fevzi Yakubov, öğretim üyeleri, öğrenciler ve vatandaşlar ile bire bir görüşmeler yapılmıştır. Çalışmadaki değerlendirmeler bu çerçevede oluşmuştur.